הלכה · משנה תורה · מפרשים · מגיד משנה · ספר נזיקין

מגיד משנה על משנה תורה, הלכות גניבה

רבנו וידאל די טולוזא

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מגיד משנה על משנה תורה, הלכות גניבה

רבנו וידאל די טולוזא

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מגיד-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-גניבה/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
הלכה א 6
הלכה ב 6
הלכה ג 6
הלכה ד 6
הלכה ה 7
הלכה ו 7
הלכה ז 7
הלכה ח 7
הלכה ט 7
הלכה י 7
הלכה יא 7
הלכה יב 8
הלכה יג 8
הלכה יד 8
הלכה טו 8
הלכה טז 8
הלכה יז 9
פרק ב 9
הלכה א 9
הלכה ב 9
הלכה ג 9
הלכה ד 9
הלכה ה 9
הלכה ו 10
הלכה ז 10
הלכה ח 10
הלכה ט 10
הלכה י 10
הלכה יא 11
הלכה יב 11
הלכה יג 11
הלכה יד 11
הלכה טו 12
הלכה טז 12
הלכה יז 12
הלכה יח 12
פרק ג 12
הלכה א 12
הלכה ב 13
הלכה ג 13
הלכה ד 13
הלכה ה 13
הלכה ו 14
הלכה ז 14
הלכה ח 14
הלכה ט 14
הלכה י 14
הלכה יא 14
הלכה יב 14
הלכה יג 14
הלכה יד 15
הלכה טו 15
הלכה טז 15
הלכה יז 15
פרק ד 15
הלכה א 15
הלכה ב 15
הלכה ג 16
הלכה ד 16
הלכה ה 16
הלכה ו 16

הלכה ז 16
הלכה ח 16
הלכה ט 17
הלכה י 17
הלכה יב 17
פרק ה 18
הלכה א 18
הלכה ב 18
הלכה ג 18
הלכה ד 18
הלכה ה 18
הלכה ו 18
הלכה ז 19
הלכה ח 19
הלכה ט 19
הלכה י 19
הלכה יא 20
הלכה יב 20
פרק ו 20
הלכה א 20
הלכה ג 21
הלכה ד 21
הלכה ה 21
הלכה ו 21
הלכה ז 21
הלכה ח 21
הלכה ט 22
פרק ז 22
הלכה א 22
הלכה ב 22
הלכה ג 22
הלכה ד 22
הלכה ה 23
הלכה ו 23
הלכה ז 23
הלכה ח 24
הלכה ט 24
הלכה י 24
הלכה יא 24
הלכה יב 24
פרק ח 24
הלכה א 24
הלכה ב 25
הלכה ג 25
הלכה ד 25
הלכה ה 25
הלכה ו 25
הלכה ז 25
הלכה יא 25
הלכה יג 26
הלכה יד 26
הלכה טו 26
הלכה טז 26
הלכה יז 26
הלכה יח 26
הלכה יט 26
הלכה כ 26
פרק ט 27
הלכה א 27
הלכה ב 27
הלכה ג 27
הלכה ד 27
הלכה ה 27
הלכה ו 27

הלכה ז 28
הלכה ח 28
הלכה ט 29
הלכה י 29
הלכה יא 29
הלכה יב 30
הלכה יג 30

פרק א

הלכה א

כל הגונב משוה פרוטה ולמעלה וכו'. דין שוה פרוטה נתבאר בהרבה מקומות ומהם בסנהדרין בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף נ"ו) ופטור המלקות מתבאר בסוגיית אלו הן הלוקין (מכות דף ט"ז) ודין העכו"ם בפרק הגוזל ומאכיל (ב"ק קי"ג:) דגזל העכו"ם אסור וה"ה לגנבתו ואיתא בשאר דוכתי:

הלכה ב

אסור לגנוב וכו'. מפורש פרק ארבע מיתות, ודין שוה פחות מפרוטה בממון כדין חצי שיעור באיסורין:

ואסור לגנוב דרך שחוק וכו'. ברייתא פרק איזהו נשך (בבא מציעא דף ס"א:):

הלכה ג

איזהו גנב וכו' לפיכך ליסטים מזויין שגנב וכו'. בהשגות א"א האי פיסקא לא מחוורא וכו'. ובאמת שרבינו ז"ל עצמו פסק כדברי רב יוסף דאמר שומר אבדה כשומר שכר ופסק שהטוען טענת גנב באבדה משלם תשלומי כפל ובטוען טענת ליסטים מזויין וכמו שיתבאר שם ומבואר בגמרא פ' הכונס (בבא קמא דף נ"ז) שאי אפשר לקיים שניהם אא"כ שנאמר דליסטים מזויין גנב הוא, ע"כ יש לי לומר דתרי גווני ליסטים מזויין איכא חד כגון בניהו בן יהוידע או כגון בעלי שכם שהיו גוזלין מיד בעלים ואלו אפילו נחבאו דינן כגזלן שאינן מתחבאים בשביל שלא היו לוקחים מיד בעלים אלא כדי שלא ישמור אדם ממונו מהם וזה מבואר פ' מרובה דאמר התם ור' יוחנן האי דקא מיטמרי דלא נחזינהו אינשי וניעקרו מינייהו ולזה נתכוון רבינו ז"ל באמרו אבל אם לקח בגלוי ובפרהסיא ובחוזק יד ועל זה נ"ל שהקשו בהדיא פ' הגוזל אי הכי היינו גזלן דההוא ליסטים מזויין שהזכירו שם הוא כגון זה משי"ה מייאשו בעלים מיניה כיון שיש לו עזות כל כך תו לא הדר ביה וכמ"ש הרב רבינו אברהם ז"ל ויש אחר שלא יקח מיד בעלים בחזקה אבל הוא בא לגנוב וכסבור שלא ירגישו בעלים ומזיין עצמו בשביל שאם ירגישו בו הבעלים ייראו ממנו ויניחוהו ליטול ובכי האי גוונא הוה אונס לגבי שומר שכר ונחלקו בגמרא אם נקרא גנב או גזלן ודעת רב יוסף שהוא גנב והלכה כמותו וכן דעת רבינו ז"ל פ' ד' ובזה נתחוורו הסוגיות ועמדו דברי רבינו במקומן:

הלכה ד

גנב שהעידו עליו עדים כשרים שגנב חייב וכו'. מבואר בכמה מקומות:

הלכה ה

גנב שהודה מעצמו שגנב משלם את הקרן ופטור וכו'. פ' מרובה (בבא קמא דף ס"ה:) על הדרך שיתבאר פרק שלישי:

הלכה ו

תשלומי כפל נוהגין בכל חוץ משה ושור וכו'. משנה פרק מרובה (בבא קמא דף ס"ב):

הלכה ז

אחד האיש ואחד האשה שגנבו חייב לשלם. חיוב האשה פשוט הוא ומבואר פרק ארבעה אבות (בבא קמא דף ט"ו) שהשוה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה. **ומה שכתב רבינו ז"ל היתה אשת איש שאין לה לשלם הרי הכפל עליה חוב** ונראה מדבריו ז"ל שגובין את הקרן כוונתו ר"ל דוקא כשהגנבה קיימת שמוציאין אותה ממנה אבל אבדה הכל עליה חוב עד שתתגרש או שתתאלמן ומבואר הוא פרק החובל (בבא קמא דף פ"ז) בדין החבלה ופשוט הוא:

הלכה ח

ומה שכתב רבינו קטן שגנב פטור. משם נלמד ומבואר בשאר מקומות:

הלכה ט

העבד שגנב וכו'. משנה פרק אחרון דידים והביאוה בסוגיא פרק ארבעה אבות (בבא קמא דף ד').

ומ"ש נשתחרר העבד חייב וכו'. מפורש בהחובל (דף פ"ז) דומה לאשה שנתגרשה:

הלכה י

ראוי לבית דין להכות לקטנים וכו'. זה לא מצאתי מבואר אלא נראה פשוט ואפי' למאן דאמר קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו ה"מ בעבירות שבין אדם למקום אבל בעבירות שבין אדם לחבירו ודאי לא אבל מפרישין אותו כדי שלא יארע תקלה על ידו:

וכן מכין את העבדים וכו'. .

הלכה יא

היתה הגניבה ביד הגנב וכו'. דין הגניבה והגזלה שוין בדינין אלו והוא פשוט ולפ"ז הוא פשוט שכוונת רבינו ז"ל כשהיתה מעוברת בשעת גניבה או טעונה וגזזה וילדה ואין כאן מקום להשגה וכמו שיתבאר פ"ב מהל' גזלה ואבדה. והחילוק שכתב רבינו ז"ל בין לפני יאוש בין לאחר יאוש יתבאר שם בארוכה:

הוציא עליה הוצאה וכו'. ברייתא וסוגיא פרק מרובה (בבא קמא דף ס"ה):

הלכה יב

הגניבה עצמה שהיא ביד הגנב וכו'. זה מבואר ריש פרק הגוזל (בבא קמא דף צ"ה) וכל היכא שגזילה קיימת דהדרא בלא פסידא שחוזרת בעינה לעולם וכבר כתבתי שדין הגזל והגניבה בזה אחד:

נשתנית הגנבה ביד הגנב וכו'. מבואר פ' מרובה (בבא קמא דף ס"ה):

הלכה יג

גנב כחושה והשביחה וכו'. גם זה מבואר שם:

גנב טלה ונעשה איל וכו'. גם זה מימרא דר' אלעאי ואיתא בהגוזל (דף צ"ו:) ומבואר בסוגיא.

וכן מ"ש רבינו טבחו או מכרו אחר שהגדיל נעשה שינוי בידו וכו'. מבואר באותה מימרא שם ופסק כר' אלעאי משום דהכי אסיקנא פ' הגוזל דאמרי זה הכלל וכו' לאיתויי הא דר' אלעאי וכן כתב בהלכות:

הלכה יד

גנב בהמה או כלי וכיוצא בזה וכו'. שם במרובה (דף ס"ה) מימרא בשם רב ואיתא בהלכות:

היה שוה בשעת גנבה וכו'. זה מבואר שם בסוגיא ובכי האי גוונא הקרן והכפל שוין וכדמוכח התם וכ"כ בהלכות:

הלכה טו

מי שגנב כלי ושברו או פחתו וכו'. מבואר פרק קמא (דף י"א). **ועל מ"ש רבינו והכלי השבור יהיה לגנב**, כתוב בהשגות א"א אע"פ שאמרו וכו'. ולא הורה כן שכל רבינו והדין עמו שהוא גנב סתם אמרו ובכל גנב יש תשלומי כפל אא"כ הודה וא"כ היה להם לפרש. ומ"ש הר"א ז"ל דומיא דגזלן מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא ואין דנין אפשר משאי אפשר שהרי אין בגזלן כפל ואדרבה אם היינו דנין דבר מדמיון גזלן היה לנו להוכיח דכי היכי דלגזלן אין שמין כלל ה"נ אין שמין לגנב. ועוד נ"ל דכפל מחוייב הוא להשתלם כעין הקרן וראיה מן הירושלמי מנין שאין שמין להן (ר"ל לא לגנב ולא לגזלן) אמר רבה בר ממל חיים שנים ישלם [חיים] ולא מתים עד כדון גניבה גזלה מנין א"ר אבין והשיב את הגזלה (אשר גזל) כאשר גזל ע"כ. וזה נ"ל מבואר:

הלכה טז

הגנב שגנב וטבח או מכר וכו'. זה מחלוקת במרובה (דף ס"ח) ופסק רבינו ז"ל כדברי ר"י ור"נ וכדאיתא בהלכות:

הלכה יז

הגונב מגנב אחר וכו' עד סוף הפרק. הכל מבואר במרובה בברייתא וסוגית הגמרא, ופסק רבינו ז"ל דיאוש כדי לא קני ויאוש ושינוי רשות קני ושינוי רשות לבד אינו קונה ושינוי מעשה לבד קונה וכן עולה בפסק ההלכה מכלל הסוגיות:

פרק ב

הלכה א

הגונב את העכו"ם וכו'. פטור ההקדש מכפל משנה בהזהב (דף נ"ו) ומפורש בפרק מרובה (בבא קמא דף ס"ב:) ואמרינן בגמרא (דף נ"ז) דנפקא ליה מדכתיב רעהו פרט להקדש וממילא אימעיט עכו"ם דהכי דרשינן בעלמא ופשוט הוא. ובהשגות א"א גנב נכסי הקדש משלם קרן וחומש ואשם להקדש שהרי מעל ע"כ. וכבר האריך בזה הר"א ז"ל פרק ו' מהלכות מעילה ונראין דבריו לרוב המפרשים:

וכן הגונב קדשים מבית בעליהן וכו'. מפורש שם במרובה (דף ע"ו) ופסק דלא כר"ש דיחידאה הוא:

הלכה ב

וכן הגונב עבדים ושטרות וכו'. משנה בהזהב (ב"מ דף נ"ו) ומפורש גם כן במרובה (דף ס"ב):

הלכה ג

הגונב פטר חמור וכו'. ברייתא בבכורות פרק ראשון (דף י"א):

הלכה ד

הגונב טבלו של חבירו וכו'. בקדושין פרק האיש מקדש (קידושין דף נ"ח:) ופסק רבינו ז"ל כרבי לפי שהלכה כוותיה מחבירו:

גנב חלבו ואכלו וכו'. בכתובות פרק אלו נערות (כתובות דף ל"א). ובהשגות א"א משלם לו כו'. פשוט הוא ונראה שרבינו ז"ל לא חשש לבאר אלא שאף על פי שלא היה ראוי לאכילה ונתחייב בנפשו כשאכלו הרי הוא כשאר דברים בעלמא וממילא שאם לא הודה שמשלם כפל:

הלכה ה

גנב תרומה מבעליה וכו'. זה מבואר בסוגיא דהאיש מקדש (דף נ"ח:) בההיא פלוגתא דרבי דלעיל ופסק כמ"ד טובת הנאה אינה ממון דהכי סלקא שמעתתא התם:

הלכה ו

הגונב משל אביו וכו'. משנה פ' מרובה (בבא קמא דף ע'):

גנב וטבח או מכר ואח"כ הקדיש וכו'. משנה שם (דף ע"ד:):

בד"א בשהקדיש וכו'. בגמרא שם (דף ע"ו). ובהשגות א"א קצר בכאן שאם הקדישו הקדש בדק הבית משלם ארבעה וחמשה מה לי מכרו לשמים ומה לי מכרו להדיוט ע"כ. סובר הר"א ז"ל כך מכח הברייתא דתניא התם גנב והקדיש חייב והוא ז"ל וקצת המפרשים הקשו ממנה על המשנה ששנינו שהוא פטור ותירצו ז"ל מתניתין בקדשי מזבח ברייתא בקדשי בדק הבית. ורבינו ז"ל סובר דאין זה אמת דאם איתא לא סגיא דלא מפרשינן לה בגמרא ועוד לגבי מתני' אמר בגמרא דלא אמר מה לי מכרו לשמים מה לי להדיוט וגבי ברייתא אמר מה לי וכו' ואיך יאמרו בגמ' שתי לשונות סותרים זה את זה ולא יבארו החילוק שביניהם אלא משמע דסבירא להו דפליגא ברייתא אמתני' דאם איתא דמתני' בקדשי מזבח וברייתא בקדשי בדק הבית כיון דסתם שוורים למזבח קיימי ה"ל לברייתא לפרושי וכן נמי אי מתניתין דוקא בקדשי מזבח ליפלוג וליתני בדידה בד"א בקדשי מזבח אבל בקדשי בדה"ב וכו' אלא ודאי משנתנו בכל גוונא ובברייתא בכל גוונא ופליגא אמתני' וליתא ודחינן לה מקמי מתניתין וע"כ השמיטה הרב אלפסי ז"ל. ויש כיוצא בזה בגמרא שהביאו בגמרא ברייתא חולקת על משנה ולא אמרו ורמינהי לרוב פשיטות שהיא חולקת ואחת מהן פרק הגוזל זוטא:

הלכה ז

הקדישו הבעלים וכו'. זה מבואר בסוגיא (ד' ס"ח) בההיא דר' יוחנן דלעיל ופסק רבינו ז"ל כר' יוחנן:

הלכה ח

השוחט וכו'. משנה שם (דף ע"ח:). ודין הטריפה ודין חולין שנשחטו בעזרה מחלוקת שם ופסק כסתם משנה (דף ע'):

הלכה ט

וכן הגונב כלאים וכו'. כל זאת הבבא מפורשת שם בין הסוגיא והברייתא (דף ע"ז):

הלכה י

גנב ונתן לאחר וכו'. כל זו הבבא מפורשת בברייתא (דף ע"ח:) ובסוגיא וכתבו המפרשים טעם שאף על פי שהכתוב לא הזכיר אלא מכירה שהמתנה בכאן בכלל מכירה משום דדומיא דטביחה הוא כל זמן שמשתמש לו:

הלכה יא

גנב ומכר והקנה למוכר לאחר ל' וכו'. שם מימרא (דף ס"ח) אלא שגרסת ספרינו פרט לשהקנה לו לשלשים יום ופירשו ז"ל שלא היתה מכירה חלוטה אלא לשלשים יום לבד לעשות בה מלאכתו והיינו דאמר התם מה טביחה שאינה חוזרת אף מכירה שאינה חוזרת ואולי שרבינו גורס פרט לשהקנה לו לאחר שלשים או שהוא ז"ל מפרש כן ובודאי שדינו אמת:

מכרו חוץ מאחד ממאה שבו וכו'. משנה שם (דף ע"ח:) ומחלוקת התנאים בברייתא ומחלוקת רב ולוי בפסק הדין ופסק רבינו כרב:

הלכה יב

גנב וקטע ממנו אבר וכו'. כל אלה החלוקים בעיי דלא איפשיטו שם ופסק רבינו ז"ל בהם כדרכו בכל תיקו האמורין בגמרא בדבר שבממון שאם תפס אין מוציאין מידו. ובהשגות א"א לא מיחוורא לי וכו'. וביאור דבריו הוא שהקנס אין אדם זוכה בו עד שעת העמדה בדין, מיהו אין זה קושיא לדברי רבינו אע"ג דהעמדה בדין בעינן משום דאי מודה מיפטר מכיון שכפר ובאו עדים והעידו בו סגי בהכי וב"ד גופייהו אמרו לא ידענא אם חייב אם פטור אנן לא מגבינן ליה מספיקא ואם תפס לא מפקינן מיניה כנ"ל לדעת רבינו, ומדברי ההשגות אתה למד שדעת הר"א ז"ל ג"כ בתיקו דממון שאינו בענין קנס שאם תפס התובע אין מוציאין מידו והרמב"ן ז"ל חולק ואומר שכל תיקו האמור בממון בגמרא כל שהנתבע מוחזק בדבר המוציא מחבירו עליו להביא את הראיה וכיון שאינו יכול להביא ראיה העמד ממון אחזקתו ואפילו תפס התובע שלא בעדים מוציאין אותו מידו כיון שמודה שתפס והדין ספק אצלנו ולא מחמת הכחשת דבריהם אלא מחמת הדין עצמו הרי הבעיות כאילו נפשטו לקולא לנתבע והביא ראיות לזה ואינן מכריחות:

הלכה יג

מכרה והיתה לו בה שותפות. מפורש במשנה ובריייתא [שם] דשותף שגנב מחבירו פטור:

הלכה יד

שותפין שגנבו וכו'. פירוש שגנבו שניהם כאחד. ודין זה מפורש שם בברייתא והחילוק בין לדעת בין שלא לדעת מפורש בגמ' במימרא דר"נ שם:

הלכה טו

גנב ועמד בדין ואמרו לו הדיינין וכו'. מימרא פרק מרובה (בבא קמא דף ס"ח:) ופ' הגוזל ומאכיל (דף ק"ז:) וטעמא דפטור אמרינן בתרווייהו כיון דפסקוה ב"ד למילתיה וטבח ומכר ה"ל גזלן וגזלן לא משלם תשלומי ארבעה וחמשה:

הלכה טז

הגונב ברשות בעלים וכו'. משנה במרובה (דף ע"ט) בלא מחלוקת:

נתנו שם בבית הבעלים לבכורת בנו או וכו'. משנה שם ורבינו ז"ל מפרש פטור וחייב המוזכרין במשנה על השני כמו שאבאר:

הגביהו או שהוציאו מרשות הבעלים כו'. נראה שדברי רבינו ז"ל ודאי הם כשידעו השומר או הבעל חוב שהוא גנבו ואע"פ שהגונב מאחר הגנב פטור מכפל כמבואר פרק ראשון כיון שהגנב לא קנהו עדיין הרי אלו כגונבין מרשות הבעלים ובמשנה שנינו נתנו לבכורת בנו וכו' היה מושכו ויוצא ומת ברשות בעלים פטור הגביהו או הוציאו מרשות בעלים ומת חייב, ומפרש רבינו ז"ל פטור וחייב על המושך או המגביה והוא בעל חוב או השומר וכן הוא מפרש הבעיא האמורה שם בגמרא תיקנו משיכה או לא דפירוש משנתינו קא מבעיא להו אם תיקנו משיכה בשומרין שיתחייב השומר בשמשכה בתשלומי כפל או לאו ואסיקנא ממשנתנו דתיקנו. ויש במשנתנו פירוש אחר דחייב ופטור על הגנב הוא וכן יש פירושים אחרים נכונים מזה בבעיא זו וזה דעת ההשגות:

הלכה יז

היה העדר ביער וכו'. מימרא שם ראוהו שהטמין בחורשין ופירוש שהטמין בחורשין הבהמה וכן פי' שם הראב"ד ז"ל:

הלכה יח

גנב ברשות הבעלים. במשנה שם (דף ע"ט):

פרק ג

הלכה א

כבר בארנו וכו' והעושה עבירה שמתחייב מלקות וכו' בד"א שנתחייב בתשלומין וכו'. זה מבואר בהרבה מקומות ועיקר הדבר בכתובות פ' אלו נערות (כתובות דף ל"א ול"ד).

וכן מ"ש רבינו או שנתחייב במלקות או מיתת ב"ד ואח"כ נתחייב בתשלומין וכו'. מבואר במקצת מקומות וגרסי' בפ"ק דערכין (דף ו':) היוצא ליהרג וחבל באחרים חייב:

הלכה ב

כיצד זרק חץ בשבת וכו'. דין זריקת החץ שם בכתובות (דף ל"א) ופסק רבינו כר"י דאמר כרבי אבין דאמר הכי ושאר החילוקים מבוארים שם אלא שקשה לי קצת היאך פסק רבינו ז"ל דגנב כיס והגביהו חייב דהתם אקשינן מיניה לרבי אבין ואוקמה דוקא כבן עזאי דאמר מהלך כעומד דמי לענין שבת אבל לרבנן פטור כדאיתא התם וקי"ל כרבנן ואי אתיא כרבנן היא דוקא בשעמד לפוש בין הגבהה להוצאה כדאיתא התם והיה לו לרבינו לבאר כן. ויש לפרש לדעת רבינו ז"ל כדברי קצת המפרשים ז"ל שפירשו ההיא אוקימתא וסוגיא אליבא דלישנא קמא דלעיל מיניה אבל לאידך לישנא דאי בעי מהדר לא דמי כיס לחץ ובריית דכיסו כך"ע אתיא וכן עיקר וקי"ל כלישנא בתרא ואמרינן בגמרא דלההוא לישנא דוקא חץ אבל מעביר סכין מתחלת ארבע לסוף ארבע ברה"ר וקרע שיראין בהליכתו חייב לפי שהיה אפשר לו להחזירו משא"כ בחץ כדאיתא התם.

ומ"ש רבינו או שגנב כיס בשבת והיה מגררו וכו' ואבדו. שם דמשמע דוקא אבדו הא אם היה בעין חייב להחזירו כך מבואר בגמ' בסנהדרין בפ' סורר ומורה והלכתא דשדינהו לנהרא אבל איתנהו בעין מהדר להו, וי"מ שאמרו שאפילו השליכן לנהר אם היה הנהר רחוק מרשות הבעלים חייב ולא פטרו אלא בשהיה סמוך לרשות בעלים ומיד כשהוציאו השליכו ולא עמד ברשותו כלל וזה דעת רבינו מאיר וכן היא שיטת הרמב"ן ז"ל ודבר רחוק הוא ודעת רש"י ז"ל כדעת רבינו ועיקר:

וכן אם קצץ אילן וכו'. פסק כר"י ורבא דאמרו פרק אלו נערות (כתובות דף ל"ה) דחייבי מלקות שוגגין ודבר אחר חייב ומתני' דמרובה (דף ע') דמחייב אפילו במזידין הא אוקימנא לה בגמרא (דף ע"א) כר"מ דאית ליה אדם לוקה ומשלם ולית הלכתא כוותיה וכן אין הלכה כרבה דאמר פרק אלו נערות (כתובות דף ל"ה ע"ב) אליבא דר"מ דס"ל כוותיה חידוש הוא שחדשה תורה בקנס שאע"פ שלוקה משלם וכן עיקר:

הלכה ג

גנב וטבח וכו'. משנה במרובה (דף ע"ד:):

הלכה ד

היתה פרה שאולה אצלו וכו'. מימרא דרב פפא פרק אלו נערות (כתובות דף ל"ד:) ופסק כמותו דלישנא בתרא דרבא לא פליג אדרב פפא כדאיתא התם:

הלכה ה

גנב ומכר בשבת או שמכר לע"ז וכו'. משנה במרובה:

ואם נעשית מלאכה בשבת וכו'. ברייתא שם (דף ע' ע"א) כאוקימתא דרב פפא:

הלכה ו
עשה שליח לשחוט וכו'. מבואר שם במרובה ופ' אלו נערות (כתובות דף ל"ג ל"ד) ודלא כר"ש:

הלכה ז
היו שנים מעידים וכו'. נתבאר במרובה במשנה (דף ע'):
היו שנים מעידים שגנב ועד אחד וכו'. במשנה שם (דף ע"ד:) ובעד אחד מעידו שטבח אינו מחייב שבועה להכחישו לפי שהוא קנס ואם מודה נפטר ודומה לזה נתבאר פרק תשיעי מהלכות נזקי ממון:

הלכה ח
מי שהודה בקנס וכו'. מה שכתב בפני בית דין מבואר בסוגיא במרובה (דף ע"ד:) שאמרו שם גבי ההוא עובדא דר"ג שהודה בקנס לפני רבי יהושע ורבי יהושע חוץ לבית דין הוה קאי, אבל מה **שכתב או שהודה בפני שנים** נראה שכוונתו ז"ל אפילו בפני שני דיינין ואפילו במקום בית דין לפי שדיני קנסות צריכין שלשה מומחין כמבואר בפרק ה' מהלכות סנהדרין וא"כ ק"ל למה אמר שם ר"י חוץ לב"ד הוה קאי תיפוק ליה דאפי' הוה קאי התם יחיד הוה. ויראה לי דאי הוה קאי בב"ד ודאי היו יושבין עמו ומש"ה איצטריך למימר חוץ לב"ד הוה וקצת נראה כן מפירש"י ז"ל:

הלכה ט
כיצד הודה בב"ד שגנב וכו'. פסק כרב המנונא (דף ע"ה) ואליבא דר"י ורב אשי דאמרו הכין התם וכ"כ בהלכות:

הלכה י
הגונב שור של שני שותפין וכו'. מימרא דר"נ שם (דף ע"א:):

הלכה יא
דין הגנב לשלם וכו'. מבואר פרק קמא דבבא קמא דגובין מן הגנב מן העדית כמו שאמרו כולן כאבות הן לשלם ממיטב. ודין המכירה בכתובות ופירקא קמא דקדושין:

הלכה יב
האיש נמכר ולא האשה וכו'. משנה בסוטה (דף כ"ג) פרק היה נוטל.
אבל בכפל וכו'. ברייתא פ"ק דקידושין (דף י"ח):

הלכה יג
גנב את העכו"ם וכו'. .

הלכה יד
היה קרן הגניבה שוה מאה וכו'. פסק כחכמים דברייתא שם ואע"ג דאמר רבא בהא זכינהו ר"א לרבנן לא אמר שיהיה הלכה כן:
היה הגנב שוה מאה ואחד וכו'. ברייתא שם:

הלכה טו
גנב ונמכר וחזר וגנב וכו'. גם זה שם:

הלכה טז
גנב לזה וחזר וגנב לזה וכו'. .

הלכה יז
שותפין שגנבו כאחד וכו'. גם זה שם:

פרק ד

הלכה א
הטוען שנגנב הפקדון מביתו וכו'. משנה פ' הגוזל עצים (בבא קמא דף ק"ח:) ומבואר בהרבה מקומות:
ואם טבח או מכר אחר שנשבע וכו'. מימרא דר"י שם (דף ק"ו:). **ומ"ש (ונשבע) [אחר שנשבע]** , לפי שאם טבח קודם שנשבע פטור הוא אפילו מכפל וכמו שיתבאר בסמוך:
ואינו מביא אשם וכו'. מבואר שם במשנה:
ואם באו עדים וכו'. מבואר שם:

הלכה ב
בד"א שנשבע קודם ששלח יד וכו'. מימרא שם (דף ק"ו:) דרב ששת פסק כמותו. ובהשגות א"א הא דלא כהלכתא היא וכו'. וכ"כ רבינו חננאל, ורבינו ז"ל כבר הביא המימרא בסמוך ופסקה ודעת רבינו ז"ל דלא פליגן דאע"ג דשליחות יד קודם שבועה פוטר הכל מכפל לאו משום שנעשה עליו גזלן הוא אלא משום דגזירת הכתוב הוא וכדאמר התם מ"ט הכי אמר רחמנא ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו הא שלח יד פטור וכיון שכן בשטען טענת אבד ונשבע שלא שלח בו יד וחזר וטען טענת גנב ונשבע אי לאו משום דיצא ידי בעלים בשבועה ראשונה היה בדין שישלם כפל ולא הוה פטרינן ליה משום דנעשה עליו גזלן דכל שלא שלח ידו בו אכתי איתיה ברשותיה דמריה ומש"ה צריכי התם לטעמיה דיצא ידי בעלים ובגמרא הכי אמר אי מיהא לא תשמעיניה. כך נ"ל לדעת רבינו ז"ל ויש דוחין את דבריו משום דאקשי ר"נ עליה דרב

ששת אלמא דלא ס"ל כוותיה וזה דעת הרשב"א ז"ל. וי"ל דר"נ לאו לאיפלוגי עליה אלא לאפוקי טעמא מיניה והא פריק רב ששת קושיא ורבי חייא בר אבא משמע התם דס"ל כוותיה ואף על גב דר' זירא דחי ליה ואתמר משמיה דרבי אלעאי כדחויה כבר כתבתי דה"ק אי מיהא לא תשמעיניה ולא שבקינן מימרא ברירא דרב ששת משום הך טעמא:

הלכה ג

וכן הטוען טענת אבידה וכו'. מימרא כבר הזכרתיה ופי' שהטוען טענת אבד פטור מכפל:

הלכה ד

הטוען טענת גנב וכו'. מימרא שם:

והוא שיטעון שנגנבה וכו'. פרק הכונס (בבא קמא דף נ"ז) כבר ביארתי פ"א פירוש ליסטים מזויין זה והחילוק שיש בינו לאותו שהזכיר רבינו שם:

הלכה ה

הטוען טענת גנב בפקדון וכו'. בעיא דרב פפא שם (דף ק"ח) ואיפשיטא דכי פשטיה חומש הוא הדין לכפל וכן פירש"י וכן עיקר והקשו המפרשים ז"ל בטענה שנייה היאך חייב כפל שהרי אינו מחוייב כפל אלא בשבועה שהשביעוהו בית דין ולא בשקפץ ונשבע הוא וא"כ היאך ישביעוהו בית דין והרי הוא חשוד על השבועה משבועה הראשונה שנמצא שקרן על פי עדים ותירץ דאיכא למימר דהוו ידעי ביה דעבד תשובה כדאיתא בירושלמי החשוד על השבועה מאימתי מקבלין אותו משיבא לב"ד שאין מכירין אותו ויאמר חשוד אני ע"כ. וא"צ לכל זה אלא בשני בתי דינין משכחת לה. ודין זה שקפץ ונשבע ואפילו בבית דין שאינו משלם כפל נתבאר באותו פרק בסוגיא בבירור ותימה למה לא הזכירו רבינו ז"ל:

הלכה ו

טען טענת גנב ונשבע וכו'. גם זה בעיא דאיפשיטא שם:

הלכה ז

מסר שורו לשנים וכו'. דין הכפל בעיא דלא איפשיטא שם ופסק רבינו ז"ל בה כדרכו בכל כיוצא בזה וכבר השיגו הר"א ז"ל בפ"ב דספק קנס אפילו תפס מוציאין מידו וכבר כתבתי שם בזה:

הלכה ח

בעל הפקדון שתבע את השומר וכו'. מימרא שם וגרסתו ז"ל כגרסת רש"י והספרים והר"א וטעם הדבר כיון שהשומר נשבע באמת אכתי לא כלתה שמירתו דכיון דגברא

מהימנא הוא ניחא להו לבעלים דתיקום בשמירתו והילכך כשתובע הגנב ה"ל כבעלים התובעין ופטור.

ומ"ש ואם לשקר וכו'. פסק כרב טביומי דאמר דרבא בעי לה וסלקא בתיקו:

תבעו הבעלים וכו'. פירוש ושלם לפנים משורת הדין שהרי היה יכול לפטור את עצמו בטענת גנב גם זו בעיא היא שם דלא איפשיטא:

הלכה ט

הטוען טענת גנב וכו'. זה נרמז במשנה פ' שבועת הדיינין (שבועות דף מ"ב:) ומבואר יותר בברייתא פ' הגוזל (בבא קמא דף ק"ו:):

הלכה י

שומר שגנב וכו' אם יש עליו עדים חייב בכפל. כתב עליו הראב"ד זה אינו כלום עכ"ל. כוונתו לומר שלא מצינו כפל בשומר אלא בטוען טענת גנב ונשבע הא לאו הכי לא דאע"ג דאחר שנגנב מרשות הבעלים משלם כפל וכמו שנתבאר הוא עצמו ודאי לא ישלם דאי לא למה לן שבועה משעת כפירה ליחייב בכפל. ונ"ל שדעת רבינו ז"ל בשנשבע על כך וטען טענת גנב וקמ"ל שאין זה שליחות יד הפוטרו מן הכפל לדעתו ז"ל למעלה אלא הרי הוא חייב בכפל לפי ששליחות יד הוא בשנשתמש במה שנפקד אצלו אלא שגם זה צ"ע. סוף דבר איני יודע טענה לרבינו:

ואף על פי שהחזיר וכו'. פסק כר"ע וכאוקימתא דרב זביד בפ' הגוזל ומאכיל. וכתב עליו הר"א ז"ל או שיחזיר הכיס לבעליו וימנה מעותיו עכ"ל. ונכון הוא ואף רבינו מודה בזה לא אמרה אלא כשהיא ברשות שומר ומאמר ר"ע כך הוא צריך דעת בעלים אבל כשהחזיר הכיס ומנה נראה שהוא פטור דלא עדיף מהגונב סלע וידעו הבעלים בגנבתו שהמנין פוטר כמ"ש בסמוך ואפשר שיש לחלק דשומר צריך דעת בעלים ואין המנין פוטר והראשון נכון יותר:

אבל הגונב סלע וכו' והחזיר דבר הגנוב למקומו וכו'. כוונת רבינו ז"ל אינה בדוקא למקום ההוא שגנב ואם שינה שיתחייב אלא למקום המשתמר ושיראוה בעלים כלומר להיות מצויין שם כעין המקום שגנב ודין זה שכתב נתבאר פרק הגוזל ומאכיל (בבא קמא דף קי"ח) ובפסק ההלכות:

הלכה יב

במה דברים אמורים בדבר שאין בו וכו'. גם זה בפסק בהלכות ויש מי שכתב שאם היה הטלה שגנב נקוד וטלוא ואין כמותו בעדר אם ידעו הבעלים בגניבתו והחזירו לעדר

אע"פ שלא מנו את הצאן הרי הוא כמנין ופטור שהרי הוא ניכר וכ"נ קצת מן הסוגיא אשר שם אבל לא הביאה ההלכות גם רבינו סתם:

פרק ה

הלכה א

אסור לקנות מן הגנב וכו'. מבואר פרק הגוזל ומאכיל (בבא קמא דף קי"ח קי"ט) ובמקומות אחרים:

הלכה ב

הגונב ומכר וכו'. פסק כר"י משום רבי ינאי דאמר התם הכין פרק הגוזל ומאכיל (בבא קמא דף קט"ו) וכן פסקו ההלכות:

ואם גנב מפורסם הוא לא עשו בו תקנת וכו'. גם זה מפורש שם:

הלכה ג

נתיאשו הבעלים מן הגניבה וכו'. זאת הבבא משובשת משבוש המעתיק ספרי הרב ז"ל וכ"כ הר"א ז"ל והלשון מוכיח עליו והשבוש מלשון אלא נותן דמים וכו' ולהלן. והנוסחא הבדוקה אלא נותן דמים אם לקח מגנב מפורסם או אינו נותן כלל לא חפץ ולא דמים אם לא היה זה המוכר גנב מפורסם ואפשר שגם ע"ז תמה הר"א ז"ל שכיון שקנה הלוקח ביאוש ושינוי רשות למה יתן דמים אפילו היה גנב מפורסם וצריך עיון. ומכל מקום **מ"ש שנתיאשו אחר המכר** הוא תימה דהא באוקימתא דרב זביד ר"י ס"ל דשינוי רשות קודם יאוש לא קני ושמא הוא סובר דכיון דרב פפא דהוא בתרא אוקי באוקימתא אחריתי בשלא נתיאשו כלל הדרינן לכללין דיאוש ושינוי רשות קני אי זה מהם יהיה קודם כ"ש כשיהיו שניהם וקצת נראה כן מן ההיא דמרובה דאמר שנתיאשו הבעלים בי לוקח דהוה ליה יאוש ושינוי רשות:

הלכה ד

בזמן שהלוקח וכו'. משנה בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מ"ד מ"ה):

הלכה ה

בזמן שהלוקח וכו'. זה מבואר בכל הנשבעים בשבועות ושכנגדו חשוד על השבועה כדאיתא התם:

הלכה ו

גנב ופרע וכו'. זה מבואר פרק הגוזל (בבא קמא דף קט"ו):

משכן הגניבה בין שמשכן אותה ביותר מדמיה וכו'. כתב עליו הר"א ז"ל בכדי דמיה עכ"ל. ובאמת שבגמרא לא הוזכר אלא שוה במאה אבל אפשר שסובר הרב ז"ל דכיון דאמר בגמרא בתר הכי זביני שוה מאה במאתן וכו' ואסיקנא בכולהו עשו בה תקנת השוק אף משכונא כמכר ויש לחלק:

הלכה ז

הלוקח מגנב וכו'. זה מפורש בגמ' (שם):

הלכה ח

היה נושה בגנב וכו'. זה מעשה מבואר שם ודוקא בשלא פירש לומר לו הלוני מאה אחרים על חפץ זה אלא שנתן לו החפץ סתם ואמרינן דאקמאי יהביה ניהליה ולא עדיף מגנב ופרע בחובו אבל אם פירש ואמר הלוני על חפץ זה מאה ודאי זו היא משכונא שעשו בה תקנת השוק והוא פשוט וכן מוכיח בגמרא ובכל כי הא מי שהחפץ בידו נאמן בשבועה:

הלכה ט

לקח מגנב וכו'. ג"ז מעשה שם:

ואם גנב מפורסם וכו' נוטל הק"כ מהתגר. כתב הר"א ז"ל נוטל הלוקח שני עכ"ל, פירוש הבעל נוטל החפץ בלא דמים כיון שהגנב שמכרו ראשונה היה מפורסם אע"פ שזה לקח מהתגר אין בזה מפני תקנת השוק ודין זה לא נזכר בגמרא לוקח מלוקח מגנב מפורסם אבל מתוך לשון רבינו ז"ל נראה שהבעל נותן ללוקח מן התגר מאה וכתב וחוזר וגובה אותן מהתגר דע"כ לא קאמרי שלא עשו תקנת השוק בגנב מפורסם אלא בלוקח ממנו בדוקא מפני שלא היה לו ליקח אבל לוקח שני שאינו יודע זה ממי לקחו אינו מחזיר החפץ בלא דמים ואין לי בזה הכרע:

הלכה י

בעל הבית שאינו עשוי וכו'. זה מבואר שם בגמרא:

או שהיה עשוי למכור והיו כלים אלו מכלים העשויין להשאיל ולהשכיר. פי' והוא טוען נגנבו ממנו ויצא לו שם גניבה:

אם באו עדים וכו'. כתב עליו הר"א ז"ל א"א אם היו כלים אלו וכו'. וזה אינו מבואר בגמ' אבל סובר רבינו ז"ל דמתוך שחלקו להם בדין הנכנס לתוך ביתו של חבירו וכמו שמתבאר בשבועות וכתב כן פ"ח מהל' טוען ונטען אף בזה יש חילוק והר"א ז"ל סובר שאפי' לא יצא לו שם גניבה נשבע שלא מכרו ונוטל. ונראה שדעתו שכשהוא אומר גנובין נאמן מטעמא שהיה יכול לומר שהן שאולין בידו ומדין מגו נאמן בשבועה ורבינו

אינו סובר מגו כי האי אם לא יצא לו שם גניבה אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן וכ"כ שם ונכון הוא ושם יתבארו עיקרי העניינים ופירוש דברים העשויין להשכיר ולהשאיל מהו:

הלכה יא

היה בעל הבית עשוי למכור את כליו וכו'. זה מבואר שם פרק הגוזל דכיון דאיכא כל הני אמתלי ודאי קושטא קא טעין ומפני תקנת השוק נותן דמים:

הלכה יב

גנב שהוחזק ונתפרסם וכו'. דעת הרב ז"ל דכל היכא דבעל הבית טוען גנובים הם אע"פ שאין דרכו למכור את כליו וזה הוציא הכלים טמונים ואינן כלים שדרכן להטמינן ואין המוציאן איש צנוע אם אינו מוחזק בגניבה נאמן לומר לקוחים הם בידי דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן אלא אם היה כבר מוחזק מתחלה. ודעת הר"א ז"ל שאע"פ שאינו מוחזק בגניבה אי איתנהו לכולהו גווני אינו נאמן לומר לקוחין הן בידי וכדברי רבינו עיקר וכן דעת האלפס ז"ל בשבועות וכן גרסתו מפורשת שם ולזה הסכימו רובי המפרשים ז"ל. **ומ"ש רבינו שאם היה כבר מוחזק בגנב אינו נאמן** יצא לו מדאמר בגמרא אחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן וזה כבר מוחזק ועומד ופשוט הוא וכ"כ הרב ר"מ הלוי ז"ל וכ"כ בהלכות ותימה מהר"א ז"ל שכתב על רבינו הפך וקלקל והוא דבריו במשפט כלכל בדעת ובהשכל:

פרק ו

הלכה א

כל דבר שחזקתו וכו' וכן אם רוב אותו הדבר וכו'. נראה שפסק כרב דאמר בפרק הגוזל (בבא קמא דף קי"ט) גזלן מאימת מותר ליהנות הימנו רב אמר עד שיהא רוב משלו ושמואל אפילו מיעוט שלו ע"כ שם. ואיכא דגרסי אורי אדא דלייא כדברי האומר וכו'. והוא פסק ז"ל כרב דהלכתא כוותיה באיסורי וכן כתב ר"ח בשם רבותיו והגאונים ז"ל אף על פי שיש פוסקין כשמואל מההיא דאדא דלייא, ויש תמה קצת בלשון הרב כשאומר וכן אם רוב אותו דבר דלדברי רב עד שיהא רוב היתר אסור ולמטה בהל' גזלה נתבאר:

אין לוקחין וכו'. משנה ובריית שם פ' הגוזל (בבא קמא דף קי"ח ע"ב) והטעם שלוקחין חלב וגבינה במדבר לפי שאין דרך בעלים ללכת שם וליטלם.

ומה שכתב ארבע צאן. בגמרא אמרו שאם היו פטומות אפילו ג' מותר שבעל הבית מרגיש בהן והרב סמך לו על הכלל שכתב והוא נזכר בגמ' שם והכל לפי מה שהוא עניין ולפי המקום:

הלכה ג
אין לוקחין משומרי פירות וכו'. הכל מבואר שם במשנה ובברייתא. ודין האריס בעובדא דרבה מפורש, ופירוש טורטנין מאזנים גדולים ששוקלין בהם פירות:

הלכה ד
אין לוקחין מן הנשים וכו'. משנה ובברייתא שם. ופירוש עגלים בשרון מקום גידול העגלים והעגלים שם בזול והאשה מגדלתן ומוכרתן וכן הדין בכ"מ לפי מה שהוא עניין:
ולוקחין ביצים וכו'. מבואר במשנה. ודע שהרב ז"ל פסק כת"ק דברייתא ודלא כאבא שאול ודלא כרשב"ג:

הלכה ה
לוקחין מן הבדדין. פי' בעלי בית הבד ושוכרין אותו לעשות בו שמן. וגירסת הרב ז"ל בברייתא שם והבדדין לוקחים מהן שמן של זגים וזיתים וכן עיקר:

הלכה ו
מוכין שהכובס מוציא וכו'. פירוש כובס הצמר ומוכין הן מפסולת הגזה. ודין הסורק מבואר שם במשנה:
הכובס נוטל שלשה חוטין וכו'. משנה (דף קי"ח) כלשונה שלימה שם ופירושה שדרך האורגים שאורגין בסוף הבגד שנים ושלשה חוטין רחוק מן האריגה ועושין זה כדי להציל הבגד כדי שלא תסתר אריגתו בסוף הבגד ע"י הכביסה ואותן החוטין אם נשמטים משם בשעת הכביסה הכובס נוטלן שאין בעל הבגד מקפיד עליהם ואם היו שחורים ע"ג בגד לבן נוטלן אפילו הן ד' וה' דלמשקל הוו קיימי עכ"ל הרשב"א ז"ל, ובגמרא אמר רב דבאלימי תרי ובקטיני תלתא. והרב ז"ל כתב משנה כפשטה ולא חילק לפי שהוא ענין מועט גם בהלכות לא נכתבה רק המשנה כפשטה:

הלכה ז
החייט ששייר מן החוט כדי משיכת מחט. זה הוא הירושלמי כדאיתא בהלכות אבל במשנה שנינו כדי לתפור בו ופירשו בגמרא מלא מחט וחוץ למחט כמלא מחט פירוש כמלא שני מחטין שבכך יכול לתפור בו מעט וזהו שיעור משיכת מחט שבירושלמי ומפני שהלשון ההוא מבואר כתבו הרב. ודין הבגד שנוי במשנה:

הלכה ח
נסורת שהחרש מוציא וכו'. מבואר במשנה. והכשיל הוא המסיר עצים גסים יותר מן המעצד. ופירוש אם היה עושה אצל בעה"ב פירש"י שכיר יום:

וכל הדברים האלה. למד זה מדאמרינן בברייתא ובגמרא בזמן שבעל הבית מקפיד פירוש שדרך אנשי המקום להקפיד ואמרינן גבי מוכין דסורק מקום שנהגו להיות שלו הרי אלו שלו הנה שהכל לפי המנהג וכ"כ ז"ל:

הלכה ט

כל אומן וכו'. זה מבואר בברייתא שם:

אבל לוקחין ממנו כר מלא מוכין. גם זה שם בברייתא ואמר עלה מ"ט דקנינהו בשינוי ע"כ בגמרא. ופי' דאע"ג דשינוי החוזר לברייתו אינו שינוי כדאיתא פ"ב מהל' גזילה הכא שאני שאין זה גזל ודאי אלא מספק אתה בא לאוסרו וכיון שכן בשינוי כל שהוא מותר כך תירצו המפרשים ז"ל וזה הכלל לכל כיוצא בזה דאפילו בשינוי כזה מותר:

ואם אמר הטמן אסור. למד זה הרב מן המשנה דקא אסרה גבי נשים ובברייתא גבי שומר פירות ומדאמרה מתניתין וכולן שאמרו להטמין אסור משמע דכללא הוא:

פרק ז

הלכה א

השוקל לחבירו במשקלות וכו'. זה פשוט ומבואר במקומות רבים ועיקר הדינין בהמוכר את הספינה (דף פ"ח ע"ב):

הלכה ב

אע"פ שהמודד וכו'. זה פשוט שאין כפל במשקלות ואמרי' פ' איזהו נשך לאו דכתב רחמנא במשקלות למה לי וכו' דהאי גזל [מעליא הוא] ואין כפל בגזל:

ואין לוקין וכו'. זה מבואר ריש פרק ראשון וכלל הוא לכל לאו שניתן לתשלומין שאין לוקין עליו וכן עיקר:

הלכה ג

כל מי שמשהה וכו'. זה מבואר שם באיזהו נשך דאמרינן לעבור עליו משעת עשייה ואמר בהמוכר את הספינה (דף פ"ט:) לא ישהה אדם מדה חסרה או יתירה בתוך ביתו ואפילו היא עביט של מימי רגלים:

ואינו לוקה וכו'. זה כלל ידוע בהרבה מקומות דהלכה דכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ועיקרו בפרק אלו הן הלוקין (מכות דף י"ו:):

הלכה ד

היו המדות והמשקלות של בני העיר כו'. זה מבואר בהמוכר את הספינה:

כיוצא בזה סלע שנפגמה מן הצד. פירוש שאין החסרון ניכר כמו מאמצע וזה ברייתא פרק הזהב (בבא מציעא דף נ"ב:) והעמידוה בגמ' במן הצד ופירוש גרוטותיו שברי כסף וחתיכות קטנות:

הלכה ה

חסרה ועמדה על מחצה וכו'. זה מבואר שם וכן בהלכות והטעם מפני שהחסרון גדול ולא יטעה אדם בה:

עמדה על פחות וכו'. גם זה שם והטעם שמא יטעה בה ויחשוב שהיא שני דינרין מחצית הסלע:

על יתר ממחצית וכו'. פסק כרב הונא דאמר הכין וכן בהלכות:

ואם לא חסרה וכו'. שתות הוא דין האונאה ופסק כר"ש דאמר הכין וכן בהלכות:

אבל לא במשקל. כתב הר"א ז"ל א"א פירוש שלא ישקול בהם סלעים אחרים ע"כ. רצה הרב ז"ל לומר שאם היתה למשקל אחר ישרה מותר לשקול בה ואין כוונת רבינו ז"ל אלא למשקל שהיא חסרה. ויפה פירש:

שכל פחות משתות וכו'. זה נתינת טעם לדין וכן הוא בגמרא. וכתב הר"א ז"ל א"א ואף במשא ומתן אם נתנה בחזקת שלימה הרי זה מקח טעות ע"כ. ודברי הרב אמת כל זמן שהסלעים יוצאים במשקל דכל דבר שבמדה ובמניין ושבמשקל חוזר הוא. אבל יש שפירשו שאין המקח בטל אלא שהוא מחזיר האונאה אפילו פחות משתות וזה מבואר בהרבה מקומות ואף המחבר סובר כן פרק י"ב מהלכות מכירה ושם יתבארו עיקרי הדברים בעז"ה:

הלכה ו

סלע שנפגמה וכו'. גם זה שם.

ומה שכתב אסור למכור אותם לחרם או להרג. כל שכן בנפגמה מן הצד שיכולין יותר לרמות בה:

אבל נוקבה ותולה בצואר הקטן. היינו דוקא בנפגמה באמצע וכמו שנתבאר והכל מפורש שם:

הלכה ז

עושה אדם וכו'. ברייתא בפרק המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פ"ט:):

אבל לא יעשה קבים. הוא מבואר בסוגיא שם:

וכן במדות וכו'. הכל מבואר שם (דף ל') הדין והטעם:

הלכה ח

אחד הנושא וכו'. דין העכו"ם כבר בארתיו פ"א מהלכות אלו וכבר נתבאר שהמשקל הוא כגזל כדאיתא בריש פרק איזהו נשך (בבא מציעא דף ס"א:) בשמועה שהבאתי בראש הפרק:

וכן אסור וכו'. זה מפורש בברייתא פרק הגוזל ומאכיל (בבא קמא דף קי"ג) בשם ר"ע:

הלכה ט

וכן במדת וכו'. בברייתא פרק איזהו נשך (בבא מציעא דף ס"א:) ופרק המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פ"ט:):

הלכה י

בני חבורה וכו'. זה מימרא כלשונה סוף פרק איזהו נשך (בבא מציעא דף ע"ה) ופירשו משום לווין ופורעין ביו"ט שאסור כל אחד לומר לחבירו הלויני אלא השאילני כיון שהם מקפידין הרי הם כנכרים ודין יו"ט בזה כשבת. ודין השבת מפורש פרק כ"ג מהלכות שבת:

הלכה יא

המסיג גבול רעהו וכו'. זה מפורש בברייתא בסיפרי בפ' שופטים:

הלכה יב

קשה עונשן של מדות וכו'. מימרא פרק המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פ"ח:):

וכל הכופר וכו'. בספרא ועניין זה המאמר שהשוקל במדה חסירה הוא כעובר עבירה בסתר שדוחק רגלי השכינה ופירוש המאמר ההוא שהוא כופר בהשגחה וסובר שהוא כלה בגלגל הירח ולא בארץ הנקראת על צד ההשאלה הדום רגלי ה' כמו שאמר והארץ הדום רגלי וכן הוא הכופר במצוה הזו, ויציאת מצרים היו בה מופתים מחודשים והם מורים על החדוש ועל ההשגחה ובזה יתקיימו לנו צוויי התורה ואזהרותיה ובלתי כן יתבטלו כולן, וזה מאמרו שהיא גרמה לכל הצוויין:

פרק ח

הלכה א

מצות עשה לדקדק וכו'. זה מפורש בכתוב ופשוט הוא:

וכן במדת הקרקע וכו'. פירוש כתבי הגמטריא היא חכמת השיעור והתשבורת ועליהן אמרו תקופות שהוא חכמת החשבון כמו שאמרו לחשב תקופות וגמטריאות חכמת השיעור פרפריות לחכמה פירוש לחכמת התכונה הקרויה חכמה ובינה:

שאפילו מלא אצבע וכו'. מימרא פרק המקבל (בבא מציעא דף ק"ז:):

הלכה ב

ארבע אמות הסמוכין לחריץ וכו'. גם זה מימרא שם ושתיהן רב יהודה אמרן:

הלכה ג

והמודד את הקרקע וכו'. זה מבואר בברייתא פרק איזהו נשך (בבא מציעא דף ס"א:) ובהמוכר את הספינה (דף פ"ט:) ואין שם טעם הנזכר אלא זה הלשון שלא ימדוד לאחד בימות החמה ולאחד בימות הגשמים והרב ז"ל פירש הטעם שמדידה זו בחבל וכן פירש"י ז"ל ומכאן יצא לו שאם מדד בשלשלת של ברזל שאין בכך כלום וכן עיקר וכן כתבו הגאונים ז"ל:

הלכה ד

אין עושין משקלות וכו'. ברייתא מפורשת בפרק המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פ"ט:):

הלכה ה

אין עושין את המחק וכו'. פירוש מחק שמוחקין בו את המדה. ופירוש אשכרוע העץ שקורין בויי"ש וגם זה ברייתא מפורשת שם:

הלכה ו

אין עושין את המחק צדו וכו'. גם זה ברייתא מפורשת שם. ויש מי שפירש הטעם כשלוקח מוחק בצדו עבה שאינו מוחק כל כך וכשמוכר מוחק בצדו קצר:

הלכה ז

אין טומנין וכו'. ברייתא שם (דף ס"א:) ובאיזהו נשך. ופירוש לא ירתיח שלא לשפוך במהרה ויעלה רתיחה כלומר קצף שקורין אשקומ"א ונראה המדה כאילו מלאה והיא אינה מלאה:

הלכה יא

(ח-יא)

מוכרי עששיות של ברזל וכו' מאזני חנוני וכו' החוט שתולין בו הפלס וכו' מאזנים של מוכרי צמר וכו' וכן חוט מאזנים של זהב וכו' עד כפי שהוא רוצה. הכל מבואר בברייתא בפ' המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פ"ט) במלות שונות אבל זהו פירושן. וטעם אלו הדברים לפי גודל המשקל ומיעוטו. ומ"ש במאזנים של זהב כפי מה שהוא רוצה. לפי שהביא שם בברייתא בשל זהב וקנה ומיתנה שלה איני יודע ולפיכך כתב כן הרב:

הלכה יג
(יב-יג)
מנין שחייב המוכר וכו'. זה מבואר בגמרא ומשנה שם ושיעור גרומי הלח והיבש מפורשים שם וכן כתב בהלכות אע"ג דבגמרא בעיא ולא איפשיטה בגרומי היבש אם הוא חלק אחד ממאתים או מארבע מאות מספיקא אינו חייב. ויש מי שכתב שהטעם שהכרע הלח מרובה על היבש מפני שמן הלח ישאר בכלי ואין כן מן היבש וטעם נכון הוא:

הלכה יד
במה דברים אמורים וכו'. גם זה מבואר שם:

הלכה טו
היה שוקל וכו' לא יאמר וכו'. פ' הלוקח ובריית שם:

הלכה טז
מקום שנהגו וכו'. משנה שם (דף פ"ח:) ויש מי שפירש דקה כגון מדת הקב. גסה כגון מדת הסאה. והענין הוא מפני שיהיה העודף על המדה יותר במדות מרובות ומיעט במדה אחת:
למחוק וכו'. ברייתא שם (דף פ"ט) וכן הדין במקום ששוקלים עין בעין או מכריעין שא"א לשנות אפילו בתוספת דמים או בפחיתתן וכן הוא מבואר שם ובספרי. והרב ז"ל כתב אחד והוא הדין לחבירו:

הלכה יז
בני מדינה וכו'. מימרא דשמואל שם (דף צ'):

הלכה יח
הסיטון וכו'. פירוש זו המלה כתב הרב ז"ל במשנת דמאי פ"ב המוכר מאכלים רבים במדה גסה עכ"ל. והוא מוכר יותר במדה גסה מן החנונים ואינו מוכר בתדירות כל כך, וזה משנה בהספינה (דף פ"ט) ופסק דלא כרשב"ג:

הלכה יט
המבקש לשקול וכו'. שם (דף פ"ט) וגרסתו כגרסת האלפסי ז"ל והיא נכונה מן הגרסאות שלנו:

הלכה כ
חייבין בית דין וכו'. ברייתא שם יהיה לך מלמד שמעמידין וכו' ופסק כפסק ההלכות:

וכל מי שנמצא וכו'. זהו אגרדמים הנזכר בברייתא ממונה להלקות ולענוש מעוות המדות ומפקיע שערים וכן פירש"י ז"ל:

פרק ט

הלכה א

כל הגונב נפש וכו'. זה מבוא' בכתוב ואיתא בסנהדרין פ' אלו הן הנחנקין (סנהדרין דף פ"ו) בפירוש וכן המוכרו שם מבואר בברייתא:

על שני לאוין וכו'. פסק הרב ז"ל כמ"ד לאו שניתן לאזהרת בית דין אין לוקין עליו וזה המחלוקת במקומות רבים מן הגמרא:

הלכה ב

אין הגנב חייב מיתת חנק וכו'. משנה שם (דף פ"ה:) פ' הנחנקין:

ואפילו לא נשתמש וכו'. זה מבואר בגמרא דקאמר עימור בפחות משוה פרוטה איכא בינייהו ופסק כת"ק דמתניתין:

ואף ע"פ שהנגנב ישן וכו'. זה מתבאר בסוגיא בפירוש דקאמר ישן דזגא עליה ועל כרחך לא איבעיא להו התם אלא כשמכרו ישן אבל מכרו נעור ה"ז שמוש ודאי אע"פ שיש שיטה אחרת בשאלה ההיא וכן עיקר וכשנערו אחר מכן ומכרו היא כמו שיתבאר בסמוך:

הלכה ג

גנבו ונשתמש בו וכו'. זה מבואר שם במשנה ובברייתא:

גנבו והוציאו וכו'. כל הבבא ברייתא מפורשת ונראה מדעתו ז"ל כפי פירש"י ז"ל דפירש דלא בעינן ליפוק מרשות גנב אחר מכירה, ומה שהזכירו שם ועדיין ישנו ברשותו פירושו ברשות נגנב שלא כדברי מי שפירש ברשות גנב ואע"פ שפשט הברייתא מורה כן הנכון הוא שפירושה כפירוש המשנה וגרסתו שם מכרו לאביו או לאחיו פטור וכן עיקר:

וכן אם גנבו וכו'. בעיא דלא איפשיטא שם וספק נפשות להקל:

הלכה ד

וכן אם גנב כו'. ג"ז בעיא דלא איפשיטא וידוע שספק נפשות להקל:

הלכה ה

הגונב את בנו וכו'. בבא זו מפורשת במשנה ובגמ' (דף פ"ה:) ופסק כחכמים דפטרי:

הלכה ו

אחד הגונב את הגדול וכו'. ברייתא שם (דף פ"ה:):

בין זכר בין נקבה. באותה ברייתא:
בין שהיה הגונב איש או אשה. זה פשוט דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה כדאי' פ"ק דקדושין (דף ל"ה) ובב"ק (דף ט"ו) ואיתא בברייתא שם בסנהדרין:
או שגנב גר וכו'. ברייתא שם. והטעם שכתב אלו בכלל אחינו מפורש שם:
אבל הגונב את העבד או מי שחציו עבד וכו'. זה מבואר במשנה (ובגמרא) ופסק כחכמים ופי' והוא הדין לאשה שפחה שפטור ואל תטעה במה שאמר בגמרא מכר שפחה לעובריה וכו' דההיא בבת חורין מיירי אלא שהוא מוכרה בתורת שפחה לעוברין וכן ביאר ז"ל למעלה:

הלכה ז

הבא במחתרת וכו'. זה מבואר בכתוב ונדרש בסנהדרין פרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף ע"ב). ומה שחייב ביום נ"ל שיצא לו מן הברייתא ששנינו שם בזה הלשון ת"ר [אין לו דמים] אם זרחה השמש עליו וכי השמש עליו בלבד זרחה אלא אם ברור לך הדבר כשמש. וזה פירושו וכי השמש בלבד כלומר אם פירוש הכתוב כשתזרח השמש ביום יהיה לו דמים שאינו בא להרוג ביום יאמר הכתוב אם זרחה השמש סתם ולא יאמר עליו שהשמש לכל העולם זורח אלא הכוונה הוא שבין ביום ובין בלילה אין לו דמים אא"כ הדבר ברור כשמש. והר"א ז"ל כתב דביום אינו רשאי להרגו דאין מקרא יוצא מידי פשוטו והאריך בזה. ומה יעשה הר"א בפסוק וקצותה את כפה ובפסוק עין תחת עין ובפסוק וגם בעליו יומת שכל אלו נדרשין בממון שלא כפשטן. ואפשר שהוא סובר שהברייתא לא באה למעט שאין לו דמים דודאי יש לו אלא שממלת עליו יצא לנו דין האב על הבן. ודברי רבינו ז"ל עיקר שזו היא פשטה של ברייתא באמת. ומדברי ר"ח ז"ל שכתב בפירוש התורה נראה שהוא סובר כדברי ר"א ז"ל וצ"ע. אח"כ מצאתי לשון הברייתא והיא מכוונת כדברי רבינו:
ורשות יש לכל אחד ואחד וכו'. מבואר בברייתות שם:

הלכה ח

ואחד הבא במחתרת או גנב וכו'. ברייתא שם וזה נוסחא שנינו בפרק בן סורר ומורה ת"ר מחתרת אין לי אלא מחתרת גגו חצרו וקרפיפו מניין ת"ל ימצא הגנב מ"מ א"כ מה ת"ל מחתרת מפני שרוב גנבים מצויין במחתרת תניא אידך מחתרת אין לי אלא מחתרת גגו חצרו וקרפיפו מניין ת"ל ימצא [הגנב מ"מ] א"כ מה ת"ל מחתרת [מחתרתו] זו היא התראתו ע"כ בגמ'. ופירש"י זו היא התראתו שא"צ התראה [אחרת] אלא הורגו מיד כיון דטרח ומסר נפשו לחתור להכי אתא דאי קאי לאפאי בעל הבית קטילנא ליה ואמרה

תורה כיון דרודף הוא א"צ התראה אלא מצילין אותו בנפשו אבל נכנס לחצרו וגגו (וקרפיפו) דרך הפתח אינו הורגו עד שיתרו בו בעדים חזי דקאימנא באפך וקטילנא לך וזה יקבל עליו התראה ויאמר יודע אני ועל מנת כן אני עושה שאם תעמוד לנגדי אהרוג אותך אבל בלא התראה לא דדילמא לאו אדעתא דנפשות קא אתי אלא דאשכח פתחא להדיא ועל אדעתא דאי קאי באפאי ליפוק ע"כ לשון רש"י ז"ל. ולפ"ז לדעת ברייתא זו הבא בחצר או בגג או בקרפף דרך הפתח צריך התראה. ורבינו ז"ל לא חילק. ואפשר שהוא סובר שהברייתות חולקות שהברייתא הראשונה אין לה חלוק בין בא במחתרת לדרך פתח דבכל גוונא לא בעי התראה ולא אמרה תורה מחתרת אלא מפני שרוב הגנבים מצויין במחתרת ודברה במצוי וזהו שכתב רבינו בסוף בבא זו לפי שדרך הגנבים לבא במחתרת. ואפשר ג"כ שהוא מפרש ברייתא דאמר מחתרתו זו היא התראתו בפנים אחרים דלאו למעוטי דרך פתח ליבעי התראה אלא כל גנב הרי הוא כבא במחתרת מה בא במחתרת בא להרוג וזו היא התראתו אף כל גנב כך. וכ"נ מדברי ר"מ ז"ל:

הלכה ט

ומפני מה התירה תורה דמו וכו'. טעם הכתוב מבואר בגמ' שם:

בין שהיה קטן וכו'. יצא לו ז"ל ממימרא דרב הונא דאמר קטן הרודף ניתן להצילו בנפשו וכו' ואמרינן התם בסוף הסוגיא אבע"א אמר לך רב הונא אנא דאמרי כתנא דמחתרת דאמר מחתרתו זו היא התראתו:

הלכה י

היה הדבר ברור לבעל הבית שזה הגנב וכו'. זה מבואר בברייתא שהזכרנו. ודע שלא מיעטו אב על בן בדוקא אלא הוא הדין לכל אדם שאנו יודעים בו שירחם עליו כרחם אב על בנים וכן מוכיח שם בגמ' בההיא דאמר רב כל דאתו עלי במחתרתא קטילנא ליה לבר מדרב חנינא בר שילא ואסיקנא טעם משום דקים ליה ביה דרחים עליה כרחם אב על הבן וכן מוכיח בברייתא עצמה שהראשונה עצמה העמידו בבן על האב וקתני בה אם ברור לך כשמש שיש לו שלום עמך אל תהרגהו ושם מתברר שאין חלוק בין האב על הבן לבן על האב אלא בסתם שאינו ידוע אם ירחמנו אם לאו אבל בידוע שלא ירחם אפילו בן הורג לאב ובידוע שירחם אפי' אב לבן אינו הורג וכ"נ מפירש"י ז"ל ובודאי החלק האחרון הוא מבואר מההיא דרב:

הלכה יא

וכן הגנב שגנב ויצא וכו'. זה פשוט שיש לו דמים כל זמן שיצא מן המחתרת ומבואר שם בשנטל כלים ויצא:

וכן אם הקיפוהו בני אדם או וכו'. מ"ש עדים הוא כדרך התרגום שאמר אם עינא דסהדיא נפלת עלוהי. והענין שאם יש עדים שראו הגנב שנכנס וגונב והוא רואה אותן ודאי יש לו דמים שלא יגנוב שהרי הוא יודע שהעדים יחייבוהו תשלומין בב"ד. זה כתב הרמב"ן ז"ל בפירושיו בתורה לדעת התרגום וגם רש"י ז"ל נראה שהיה מודה לדין התרגום. והר"א ז"ל כתב לא ידעתי מהו עכ"ל. אע"פ שכתב שהיא כדין התרגום.

ומ"ש או בני אדם. הוא מבואר במכילתא דר' ישמעאל כמ"ש הר"א ז"ל:

הלכה יב

וכן הבא במחתרת לתוך גינתו או וכו'. זה מתברר מברייתא שלא ריבתה תורה אלא גגו וחצרו וקרפיפו שבעל הבית מצוי בהן:

הלכה יג

כל גנב שיש לו דמים אם וכו'. פקוח הגל מפורש שם פרק בן סו"מ (דף ע"ב:):

ואם שיבר כלים בביאתו וכו'. מפורש במשנה ומסקנא בגמ' דדוקא שבר דליתנהו אבל נטל דאיתנהו חייב להחזיר אע"פ שאין לו דמים וכן עיקר: